

Ülevaade

Peetri koguduse tähtsamate sündmuste üle

1916—1926.

G. Kiviste.

A. Grigorjevi pär. trükk Narvas.

1926.

A-53827 II

Ülevaade

Peetri koguduse tähtsamate sündmuste üle

1916—1926.

G. Kiviste.

1A

40906

A. Grigorjevi pär. trükk Narvas.

1926.

Epetaja G. Tannenbergh, suri 15. novembril 1909.

27. veebruaril 1917 a. puhles Peterburis sahtu revolutsioon. Teatid selle üle jaimie ajalehtede kaudu. Piisusse jutud, et revolutsiooni tekkid vea Norwa toetavad. 3 märtsi hommikul idi teegi karmest jool-just hingeladest kuum: „Juba tulevad Samburgi poost“! Ootajime

Ülewaade

Narwa Peetri koguduse tähtsamate sünd- muste üle 1916—1926.

Räesolewa aasta sügisel mööduß 60 aastat Narwa Peetri koguduse ajutamisest ja 9. nowembril 40 aastat kiriku pühitsemisest, 30. oktoobril 10 aastat Peetri koguduse seltsi „Waesteabi“ ellufusumisest. Peetri kogudus wõib siis kolmekordset juubelit pidada.

Kümnne aasta eest, 16. oktoobril 1916 a., pühitßes kogudus oma 50. aastast juubelit. Kirik oli selleks puhuks ehitud frantsidega, noorte künõedega ja lilledega. Juubelipäewa jutluse pidas Tallinna Kaarli koguduse õpetaja R. Hurt. Osa wõtsid pidulikust jumalateenistusest Narwa linnawalitsus, Narwa, Waiwara ja Jõejuu koguduste õpetajad, Narwa seltside ja ühifuste esitajad j. n. e. Õhtul kell 6 oli kirikus koguduse laulukoori poolt kontsert, mille sissetulek uue oreli algkapitaliks määrati. Teiste annetustega tuli sisse 337 rbl. 86 kop. Peale kontserdi oli koguduse naiseltsi korraldusel koolimajas pidulik kooswiibimine, millest osa wõtsid ka kutsutud külalised. Juubelipäewaks oli wälja antud mälestus- raamatukene Peetri koguduse 50. aastase teiwuse üle. Zärgnewad read pakuwad lühifese ülewaate koguduse tähtsamate sündmuste üle wiimase kümne aasta jooksul.

Zärgmine aasta tõi sündmusi, mis wapustasid ka koguduse elu. Uga kogudusega on sündinud nagu üfistult kaswawa puuga: mida wäljumad wapustused, jeda sügawamale ajab ta oma juured ja seisab kindlamalt kui enne.

27. weebbruaril 1917 a. puhkes Peeterburis lahti rewolutsioon. Teateid selle üle saime ajalehtede kaudu. Kiikusid jutud, et rewolutsiooni tegijad vea Narwa tulewad. 3 märtsi hommikul tõi keegi kärmest jook-just hingelbades sõnumi: „Juba tulewad Zamburgi poolt!“ Dotasime

tulijaid uudishimuga. Muud tundeid ei olnud. Mõnikümme minutit hiljem, umbes kell 9 homm., läks 4—5 meheline jalk ruutliste sammudega minu korteri aknast mööda, ja varsti kuulus kõõgiukse peale klopimine. Awasin ukse. Esimene asi, mis ennast uksest sisse sirutas, oli inimese käsi rewolwriga. Ühel mehel oli mõdt löögivalmis käes. Maha lasta wõi puruks raiuda nad kedagi ei kawatfenud. Sõjariistad olnud enesekaitseks. Peetut wõimalikuks, et õpetaja kõõgis wõiksid sõjamehed peidus olla. Mõnti kirikuwõtmeid ja kirikufella löömist. Kellalöömine olla sõjawäe ja rewolutsionääride ühinemise märgiks. Kellamees ees, rewolwri- ja möõga-mees tema kannul laske- ja löögivalmis, nii mindi kirikutorni. Kiriku-mees ei olla küllalt tõwasti helistanud, siis katsunud seda teha üks felttimees. Kellalöömine läinud weel räbalamini, wisanud käega ja tulnud tornist alla. Warsti nähti ka felttimehi ja sõdureid wennastamas. Seal oli kõitsugu inimesi. Poisikesed olid kassiti kajarwu aia peal, mõnel nendest rewolwrid käes. Mis üle seal räägiti, ei tea. Korwarikkumisi ette ei tulnud. Sumalateenistuste pidamise peale rewolutsioon esialgselt mõju ei awaldanud. Oidi waid rõõmsad, et wene surwe kadund oli.

Muret tegid kogudusele kaks asja: surnuuaia küsimus ja koolimaja wõlgade tasumine. Surnuwaed oli täis, aga uue saamisega ei saadud hakkama. Koolimaja wõlgade tasumiseks töötas naisfelts edasi, kuid puudus endine hoog. Palju naisfeltsi liikmeid läks „Waesteabisse“ üle. Samuti tegi muret kooli ülewälpidamine. Elu läks kallimaks. Oli waja õpetajate palkasid tõsta. Koguduse kassas polnud raha. Õpetajad Amtmann ja Tõnurist panid koolimajas kirikutassa toetamiseks pidusid toime. Üldse oli koolimajas suuremate ruumide puudumisel elaw liikumine. Õhtupoolikul töötas seal läti sõjapõgenejate kool kahe klassiga. Pidasid oma koosolekuid ja panid pidusid toime: õppurite kunsti- ja kirjandusfelts, noorus, haridusfelts, rätsepate ühisus, naisfelts, nais-majandusfelts, raudteeteenijad, Poola kool, raudteekool ja noorte ühing, kes ennast nimetas „No 13“.

Selle ilusa asja, mis rewolutsioon meile tõi, rüwetasid ära roojased käed. Wabaduse mõiste oli paljude juures dieti segane. Sõdur wahipostil wiskas püssi maha öeldes: „Wahtiga siin kes tahab, aga mina ei wahi. Müüd on wabadus“. Wõimu haarasid oma kätte enamliste kalduwustega iifikud. Rõõige suurem wõimufondja oli tööliste, sõdatite ja talupoegade nõukogu täidesaatew komitee. Almus defreet, mille läbi kirik riigist lahutati ja usuõpetus koolist wälja heideti. Täidesaatew komitee hakkas ennast kooli ssemistesse asjadesse segama. Anti määrused wälja, mis wastumätmatud olid. Õpetajate felts püüdis kaitsta kooli ijeiseiwust. Mulle puutus

Kätte juhtumisi õpetajate seltsi ringkiri 26. jaanuarist 1918 a. № 70. Narva õpetajate seltsi juhatus soovib selles ringkirjas: mitte lubada täidesaatva komitee esitajale tulla õppetundi, ei pedagoogika nõukogu koosseisule, kaitsta kooli autonoomiat ja tagasi tõrjuda täidesaatva komitee segamine kooli sisetähele. Sarnase vastuseisumise pärast tembeldati õpetajad revolutsiooni vastasteks. Kool õpetada „mõistitud teadust“. Kooli sisetähele olnud kasvatada „alandlikka oinaid ja lambaid, keda riigivalitsus ja kapitalistid pügada mõisid“.

Samuti olid waenulik kiriku vastu, ehk küll kiriku ametnikud ennast poliitikaesse ei seganud. Kirikus õpetatavat orjamoraali: „Ke on pandu orjama, tu orjaku hää meeleaga“. Tulid teated, enamlasted kawatsevad hakata kirikut üle võtma. Tallinnas võeti Olevisti kirik miitingute pidamiseks. Wene koguduste poolt läks wälja üleskutse ühinemiseks enamlaste wägivalda vastu. Ühinemise kawa oli järgmine: Iga Narva kogudus walib 3 esitajat. Nendest moodustatud esitajate kogu walib enesele 7-meeliikmelise juhatus, kuhu kuuluvad 3 wene, 3 luteri ja 1 katoliku kiriku esitaja. Selle juhatus kohus pidi olema igaspool kiriku ja kooli kaitseks wälja astuda. Wene preestrid olid sõnades wäga jübidad. Üks nendest tegi ettepaneku, et kui enamlasted kuskil tahawad kirikut üle võtta, siis kirikulellu helistada, teated laiali saata, kõi ulskitud appi kutsuda ja wägivaldale ühise jõuga vastu astuda. Ettepanek kiideti heaks, kuid teada tarwitada ei olnud wajadust. Juuli 24. webruaril, kui Peetri koguduse üldkoosolek, millest 300 liiget osa võtsid, otsustas ühineda teiste kogudustega, kuulutati Eesti Wabariik wälja. Päew hiljem sai see Narwas teatavaks telegrammi kaudu, mis R. Anweti trükkikoja trükkikoja juhataja J. Kulli poolt oli laotud. Kull areteeriti enamlaste poolt, kuid pääsis.

Sündmused, mis nüüd järgnesid, on hõwitawad, kuid ma pean nende kirjeldamisest loobuma, sest minu ülewaade weniiks liig pikaks. Ütlen ainult niipalju: mida ligemale sakslaste sõjawägi jõubis, seda enam keldisid enamlasted. „Ainult üle meie furnukehade saawad meie waenlasted nõukogude mõimu kutsuda“. „Meie teatame kategooriliselt, et tee rewolutsioonilise Peeterburi peale ainult üle meie furnukehade lahti on. Surm ehk mõit! see on lipufiri, mis meie mõitluslipul hiilgab“. Kuulutati wälja punane terror. Järgnesid ahwardused. „Tuleb tund, kus Preisi juntrud ja Eesti kodanlus üheskoos oma pead rahwuswahelise proletaarilise rewolutsiooni paku peale peawad panema. Rahwuswaheline proletaariline rewolutsioon raiub need kihwtised maopead maha“. Järgnesid wangistamised ja tapmised. 2. märtil kell 1 õösel kuulsin oma korteri ukse taga kolistamist.

Alnast wälja piitudes silmasin 3—4 püsijedega meest, kes sisse kippusid. Tõmbasin ruttu palitu selga ja jooksin tagaühe kaudu punawäe pealisku Sharnowetski juure sissetikkujate waetu abi otsima. See areteeris mind ja süüdistas walgetaardi ja nimelt noorte organiseerimises. Wahe peal otjiti korter läbi, kus arwati sõjariistu olewat. Kella 5 ümber sain wabaks. Jumalateenistuse pidasin järgmisel päewal talistamatult. Peale lõunat kella 4—5 ümber oli äge juurüklaskmine. Esmaspäewal, 4. märtsil kella 9—10 ümber hommikul marsisid saksa wäed sisse. 5. märtsil pidas saksa fõguduse õpetaja J. Luther saksa kirikus tänujumalateenistuse, millest osa wõtma olid kutsutud ja kohustatud kõik Narwa ew.-lut. fõguduste õpetajad ametriiudes ja Narwa tähtsamate asutuste esitajad. Taaweti lauluraamatu sõnadega: „Kiidetud olgu, kes tuleb Issanda nimel“ j. n. e. (T. L. N. 118, 26) terwitas õp. Luther saksa sõjawägede juhatajat oobersti Zahn'i, kui wõidurikka ja Jumalast õnnistatud saksa keisri Wilhelm II esitajat; palus teda kõigi Narwa elanikkude nimel keisrile edasi anda palawamat tänu lootuses, et kui Jumal tahab, siis tema ka meie palawalt armastatud isand on, kes meid warjab ja kaitseb. Jumal jeda ei tahtnud. 15. märtsil käis Narwas Preisi prints Heinrich. Kell 11 hom. oli linnaameti liigete wastuwõtmine Beetri majas, kell 12 tänujumalateenistus saksa Saani kirikus. Jumalateenistusest osa wõtma olid kutsutud ja ilmund kõik Narwa ew.-lut. usu fõguduste õpetajad. Pärast käisid weel mitu suurt isikut Narwas, kelle wastuwõtmiseks kutsed jaadeti. Arwasin paremaks mitte minna, sest kõik see sakswäert hakkas südamele. Mitmesugused nähtused tekitasid libeduse tunnet. Oli tunne, nagu oleks wihma käest räästa alla jattund.

17. nowembril suri kopsuhaigusesse fõguduse kõster Hans Utsal. Oma ametikohuseid täitis tema truult ja juhatas ka fõguduse laulukoori. Matmisikulud kandis fõgudus.

Sakslaste walitsuse iga polnud pikk. 22. nowembril tungisid punased Narwa peale, kuid löödi sakslaste poolt tagasi. 28. nowembril uuendasid nad pealetungi ja wõisid linna, kust sakslased lahkusid ära. Mina ei julgend Narwa jääda, waid põgenesin ära ühes oma perekonnaga. 19. jaanuaril 1919 a. wabastasid meie wäed Narwa. 26. jaanuaril jõudsin Narwa tagasi. Esimene asi oli kirikut waadata. Kirik oli pommitamise läbi kannatand. Üks kolmetolliline pomm oli katusest ja laest läbi löönud ja kiriku sees lõhkend. Pommikillud olid wäikseid wigastusi jümitand: ühe plügi otja purustand ja koori peal naiselti pinki ja orelise tülgind. Ka kiriku katuses oli pommikillude aute. Purustatud oli suur

Petri koguduse juhatus.

M. Piibe. M. Lesman. J. Gulbe. W. Otter. G. Keder.
G. Kivište. M. Sifelman, eümees.

Petri koguduse wanemad.

J. Küüna. M. Liidor. M. Wegebreht. M. Siider. R. Ant.
J. Kuusk. A. Mooses. G. Kivište. J. Leeman. J. Loff.

osa akna klaase. Samuti oli pomme langend koolimajja, kuid ilma kahju sünnitamata. Üks pomm oli pesukööki järele löönud, pesukatla müüri laiali wisanud, kuid katla enese terweks jätanud. Minu forter oli rüüstatud ja lõhutud; kergemad asjad olid ära wiidud, raskem mööbel rifutud. Esimese jumalateenistuse pidasin 9. weebruaril. 250 aknaruntu oli purustatud. Oli külm. Tuul puhus wingudes läbi. Drelimängijat ei olnud. Paar jumalateenistust pidasin ilma orelit kaasabita. Minu tungivate palwete peale hakkas minu abikaasa orelit mängima ja tegi seda ligi 2 aastat. Weebruaris ja märtsis jäid mõned jumalateenistused ägedate pommitamiste pärast pidamata. Aprilli kuust alates said kõik jumalateenistused korralikult pretud, pidamata jäid pärast weel üks jumalateenistus 28. detsembril pommitamise pärast, jõulu- ja wana aasta õhtutel walgustuse puuduse pärast. Osawõtt jumalateenistustest oli wähene osalt pommitamise, osalt külma kiriku pärast. Kiriku akende parandamiseks kinkisid koguduse liikmed klaasi ja raha. Sügisel, enne külma tulekut, said kõik aknad parandatud.

Enamlaste pommide all oli dieti õutne. Pomme jadas linna päewal ja õösel, mõnel päewal wahest üle 1000. Elasin oma perekonnaga koolimajas. Seal olisid mitmed warju. Öösel oli kirikumehe forter, kestkütteruum ja kõik treppide alused magajaid täis. Sübetena kosisid suurtükipaugud tühjas kirikus, kui furnuid matta sai. Märtsi kuus tabas üks kuuetoolliline pomm kiriku müüri, tegi kanapesa taolise augu, läks pooleks aga ei lõhkenud. 25. aprillil wõttis pommitamise ajal Soaorus üks maja tuld. Suur osa Soaorust põles maha. Mitu sada perekonda kaotasid peawarju ja waranduse. Tulest puutumata jäid kirik ja õpetaja elumaja. Ägedateks muutujid enamlaste pommitamised oktoobri kuus ja kestisid aasta lõpuni. Aasta lõpul hakati pommitama kümnetoollisest suurtükist. Need pommid tegid seal, kuhu langesid, hirmsat häwitusööd. Kuid suurem osa nendest langesid tühjadele kohjadele. Üks nendest lõhkus katoliku kiriku katuse. Ohusurumise tagajärjel, mis möödalenawad pommid tekitasid, purunes Peetri koguduse koolimajas palju akna klaase. Wiimane lastmine kümnetoollisest oli wana aasta õhtul. Linnaametnikud pidasid koolimajas mingisugust pidu. Meie pikutajime all kestkütte ruumis. Seal mürtsatas äkki dieti ligidal. Bidusaalis waikis lärm ja muusika hakkas mängima: „Üks kindel linn ja warjupaik“. Pomme tuli kolm; wiimane kell $\frac{1}{2}$ 11 ehk enamlaste kella järele kell 12 õösel. See oli üldse wiimane suurtükipaul, ja kolme päewa pärast tehti waherahu. Pommid olid koolimaja lähedalt mööda wõi üle lennanud ja Sepa tänawa lähedusel Saar'e maja

täga lõhkend. Üks pommiand oli sünda 3 pealt läbimõõda ja vähemalt jalga 5 sügaw.

Sõda nõudis oma ohvreid. Suurim sõdurite matmine oli 15. augustil. Maeti korraga 14 sõdurit. Leinarong hakkas raekoja platsilt liikuma: ees leinawanker pärgadega, järel muusika ja osawõtjad. Leinarongist wõtsid aja peale sõjawäelaste tuletõrjujad, ühistöö ja organisatsioonide esitajad. Surnutehad maeti weneaegsele sõdurite surnuaiale. Matusekoht oli madal ja inetu. Haudade põhjas oli wesi. Ühistöö juhatus pööris protestiga kindral Tõnissoni poole ja palus kohasema matmispaiga saamiseks korraldusi teha. Kindral Tõnissoni ülesandel tuli selleaegne sõjawäe õpetaja ja praegune piiskopp J. Ruff Narwa. Soowitasin selleks maatükki Peetri koguduse surnuaiast kõrvalt. Kindral Tõnissoni korraldusel mõõdeti sealt tükk maad wälja, tehti aed ümber, aeti teed sisse ja pühitseti 5. oktoobril. Pühitsemissi toimetas sõjawäelaste ja Narwa seltside ning organisatsioonide osawõttel sõjawäe õpetaja J. Ruff. Pühitsemisel kaewati 12 sõduri surnuteha wanast kohast wälja ja ajetati uuele surnuaiale. Surnuaiast korrashoiu eest hoolitses ühistöö.

Septembri kuus pääsis sõjawäes kõhutõbi lahti, arwatawasti kõlbmata wee tarwitamise tagajärjel kaitsekraamides. Kõhutõppe suri üle 60 sõduri.

Koguduse aineline seisuford oli wapustatud. Inimesed olid waejeks jäänud. Kooli ülewalpidamise peale ei wõinud kogudus enam mõeldagi. Koolimaja anti linnale üüri peale.

1920. aasta töi rahu, mis 2. weebbruaril Tartus allakirjutati. Kuid teistjulgune nuhtlus tuli Narwa peale: plekiline- ja kordum soetõbi. Soetõbi algas jaanuari kuu esimesel poolel, läks päew-päewalt ägedamaks ja rauges sooja aastaaja tulekul maikuu lõpul. Tõbi kanti Narwa sisse põhja-lääne armee sõdurite läbi, kes enamlaste eest Narwa põgenesid. Nende tarwitada anti kalewi- ja linawabriku kasarmud. Seal olid segi terwed ja haiged. Inimesed surid ilma rawitsemata. Taubi külgehakkamist kartes ei tahtnud neid keegi rawitseda. Mitu korda olla komandandi käsul p.-l. armeelasi tänawal kinni wõetud ja haigeid rawitsema pandud. Kalewiwabriku kabelis, kus oma koguduse surnuid matmas käisin, oli sagedasti niipalju surnutehasid üksteise üle kuhjatud, et waewalt läbi pääsis. Samuti oli see mitmes erakorteris, et terwed ja haiged segamini olid. Kord käisin ühes umbes 1½ □ sülla suuruses korteris. Seal oli 4 haiget: isa, ema ja 2 poega. Peale selle olid 2 poega haigemajas. Kord käisin ühele wana-inimesele jumalaarmu andmas. Koridoris ukse ees mudase põranda peal

lamas juba neljandat päewa wene sõduri surnukehha. Wäikes toakeses oli ühes nurgas wanaema haige, teises nurgas noor laps ja põrand peal wene sõdur plekklises. Korteri peremees ise oli tööl. Arstid tõendasid, et rüüd taudi edasi kannawad. Iga kord, kui toas wiibisin, kus oli plekklises haige wõi surnukehha, oli tunne nagu roomaksid täid jalgu mööda üles. Surnukehasid ei jõutud matta. Oli kord surnuaial, kuhu põhja-lääne armeelasi maeti. Surnuaia wärawa juures tee ääres lamasi 3 surnukeha, mis koormast olid maha kukkunud. Lahtine koguhaud oli ääreni surnukehadega täidetud. Matuke eemal kaewasid 4 meest hauda. Umberringi olid surnukehad laiali loobitud kuidas juhtub. Mõnes kohas oli neid hummikus maas küll halastti, küll räbalates riietes. Neid wõis 60—70 ümber olla. Ka surnuaia kõrwal kraawis oli surnukehasid. Neid weeti hobustega ja weoautodega. Mõni surnukehade wedaja ei wiitsind kuni surnuaiani wedada ja wiskas surnukeha lihtsalt tee äärde maha. Kord nägin, kuidas neid hauda pandi. Surnukehade koorem oli koguhaua ligi aetud, mis üle poole weega täidetud oli. Kaks meest wõtsid surnukehasid maha: teine haaras peast, teine jalust kinni ja wiskasid neid hauda. Sulpsatamisid, mis surnukehade wette langemine sünnitas, olid kaugele kuulda. Wesi pritsis kõrgele üles. Ka koguduse liigete ja eesti sõdurite seas oli suremus suur. Ühe nädala jooksul matsin kord 70 surnut, nende seas 21 sõdurit. Matta tuli mitu korda päewas. Nasta jooksul said maetud 560 inimest.

Sügisel sai koguduse surnuaia küsimus lahendatud. Linn andis Aleksandri koguduse surnuaia kõrwal olewast linna karjamaast 2 desjätini maad. 3. oktoobril oli surnuaia pühitsemine.

1921. aastal waliti koguduse üldkoosolekul 7-liikmeline naiskomisjon, kelle ülesanne on kiriku puhtuse ja ehtimise eest hoolitseda. Komisjon algas oma tegewust sellega, et kokku kutjus 15 inimest, kes kiriku seestpoolt puhtaks tegid, et tolmulübetki enam leida polenud. Rewadest peale kuni hilja sügiseni olid ikka altaril wärsked lilled. Talwel ehitati kuusekeda. See kestab praegust ikka edasi. Eriti ehitatse kirikut sõikus- ja surnute-pühäl, kus esimesel wiljawihud ja teisel kuuseokjad ehteks on. Sügisel weeti surnuaeda puude istutamiseks mulda. 14 koguduse liiget wedasid oma hobustega ilma tasuta. Wõigati teed sisse ja teede äärde sai umbes 200 noort puud, suuremalt jaolt tammed, istutatud.

Sõdurite surnuaia pühitsemisel juba algas ühistöö korjandust mälestusjamba püstitamiseks sõdurite surnuaiale. Ühistöö likwideerimisel oli see korjandus 50.000 m. juur. Wahepeal oli asutatud wabadussõja

langenud kangelaste mälestamise komitee Narva osakond. Ühistöö poolest anti see summa mälestusamba püstitamiseks komiteele üle. Komitee võttis mälestusamba asja agaralt käsile ja mälestusammas avati ja pühitseti 25. septembril sõjaväe ja mitmetuhandelise rahvahulga osavõttel. Mälestusammas läks 300.000 m. ümber maksma.

1922. aastal ilmutasid adventistid kirikule pealetungivat tegevust. Uuasi tehti just kui turukaubaks. Võitkised ja sagedasti wanad naisterahvad kandsid linna tänavatel filmapaistvaid plakate, millede kaudu inimesi adventistide loosolekutele kutsuti, mis kino „Union'is“ peeti. Sarnaseid reklaamplakateid tehti wahest dieti algupärasisel viisil. Eidekene, kes mehekujutusega reklaamplakait seljas kandis, seletas küsijale, kuidas sarnane asi tehtud. Pandud suur walge paber pörandale, üks noor lugija heitnud kõhuli sinna peale ja teine joonistanud sõega ümber ära. Kõnede teemid olid: hingamise päew, kümme kätse, ilmutamise raamatu 7 pajunat ja muud sarnaseid asjad. Kõnede sisu olla olnud hariikult, et käsud mõltsitub olla, hingamise päewa ei peetawat, millepärast Jumala nuhtlused inimeste peal olla ja wiimsepäew ukse ees seista. Tulla suure werewalamised, „rahwaste raskused“, „werd kuni hobuste waljasteni“ j. n. e. Käakis lord keegi nalja, mille tõsiduse eest ma ei wastuta. Sattunud keegi wintis mees adventistide tundi. Istund pingi peale, nihutand sealt edasi teise pingi peale ja teinud seda mitu korda, kuni jutlustaja küsind: „Wend, miks sa paigal ei istu?“ See wastanud: „Kus sa weel saad paigal istuda, kui ühtelugu tuld ja tõrwa taewasti maha sajab“. Suure agarusega lewitati adventistide kirjandust ja wiimsepäewa etteluulutusi. Kirjanduse müüjad käisid majast majasse ja tikkusid pühapäewadel isegi kiriku ukse suhu. Tuli kurbe ja halenaljakaid juhtumisi ette. Paar noort sõdurit seletanud, et nemad enam püssi kätte ei wõiwat, mille eest neid lohtu kätte anti ja nuheldi. Mõned müüsid oma waranduse ära ja jäid wiimast päewa ootama. Keegi naene jätnud õhtul oma mehega jumalaga, sest Zeefuke tulla. Wõtnud siis enesele walge riide ümber ja ronind kuhugi pöõningule wõi katusele Zeefukest ootama. Kui Zeefus aga ei tulnud ja naesel külm hakkas, pööris ta mehe juure tagasi, kes õsmalt pole naist tahtnud omaks tunnistada, sest et tema waine taewa läinud, kuid pärast ikka tuppä sisse lastnud. Ka tekitas usk lõhesid perekondades ja wihawaenu abifaasjadegi wahel. Üks naesterahwas jutustas, et tema mehel paisjed tekkind. Mees hakkab naest ujutama: sina wist pauid sealihä supi sisse, sellepärast on mind Zehooma löönud nende egiptuse paisjetega. Nende riwade kirjutaja pidas mitu selgituskõnet. Negamööda jäi liikumine waissemaks.

Teisel lihavõtte pühal, 17. aprillil, tõusis äkilise jula tõttu wesi igal pool ja madalamates linnajagudes tellis weenutus. Eriti suur olnud weenutus Paemurrus ja Kulgul. Paemurrus tõusnud wesi õõ jooksi nii kiiresti, et inimesed enam oma korterist ei olla wälja saanud tulla. Majakraam tasitud alumistelt kordadelt ülemistele. Politsei korraldusel toodud 3 lootsikut, milledega inimesi päästetud. Inimohwreid ei olla olnud, ainult paar siga uppund ära. Plüsa jõe äärest wiinud wesi palju puud ära, mis wabrikud oma tarwis lõigata lastnud.

Sügisel lõigati surnuaial teede äärde ja serwadesse kraawid. Mõlemad möödunud suwed olid wihmajad olnud. Liiä wee pärast kuiwas palju istutatud puud ära.

Sügisel istutati aera, mis eelmisel aastal kiriku ette olin asutanud, 6 õunapuud, 2 pirnipuud ja miid wiljapuud ja pöõsaid.

1923. aasta algul oli tähtsamaks sündmuseks rahwahääletus usuõpetuse juhtes 17., 18. ja 19. weebruaril. Usja selgituseks peeti rida rahwakooolekuid Cesti feltis, Kreenholmis, Kalewi- ja linawabrikutes ja Peetri koguduse koolimajas. Kuulda sai seal usuõpetuse wastaste poolt palju inetut laimu eriti koguduste õpetajate aadressil. See inetus just aga kaimestas nii mõnegi mehe pea ja rahwahääletus, millest eriti wastaste poolt elawalt osa wõeti, läks Narwas suure enamusega usuõpetuse kasuks läbi: poolt 5961 ja wastu 4538.

Kirikus tehti põhjalik sisseimine remont. Osa pörandat sai uus tehtud. Aknad, ukseid, lagi, pingid ja kirikutrepid, mis ajajooksul wõi sõja läbi rikutud, said parandatud, kirik wärwitud, samuti ka kirikupingid, ukseid ja aknad. Elektrivalgustus seati sisse. Ümber wõi uuesti ehitati puukuur. Kiriku parandamine ja wärwimine läks maksma 417.969 m., elektrisõfeseade 94.672 m., puukuuri ehitamine 35.279 m., kokku 547.920 m. Kirik sai täiesti lorda seatud, ainult ahjud jäid tegemata. Tööd said korralikult tehtud. Puutööd tegi D. Kulbner, wärwimistööd A. Pakker ja elektrisõfeseade linna elektriosakond. Kiriku pühitsemist peale remonti toimetas piiskopp Ruff 19. septembril. Jumalateenistusel tuli laululehtedest sõfse 30.000 m. Remont algas juunikuu lõpu poole, jumalateenistused peeti Mihkli kirikus.

Õjuneft lorda peeti Cestis emadepäewa 27. mail, kus emad, walged lilled rinnas, rohkel armul kiriku olid ilmund.

1924. aastal tasandati kirikuejine kiwine ja künkline plats, weeti mulda peale, tehti teed, külwati rohuseeme, istutati ilupuud ja pöõsaid. Kirikuejine näeb nüüd wõrdlemisi ilus wälja. See töö läks maksma

28.783 m. Koguduse majale tehti tsinkplekist katust, parandati ukseid, aknad ja ahjud, seati waeste korteritesse sisse elektrivalgustus. Need tööd maksid 140.466 m. 50 p.

Sügisel oli Narwa naisprohwet kuulutanud jumalateenistuste lõppu kõigis Narwa kirikutes. Oktoobri kuuls oodati midagi maailma lõputaolist: taewawäed pidid kõigutatud saama, pühad elawalt taewa minema ja siis algama suured waewad; armuuks pidi finni pandama ja Jumala arm juutide juure minema. Üks ootaja maanitsend tuttawat, et see ei peaks enam maja ehitama. Ettekuulutused ei läinud täide ja maailma lõpp lükati 1925 aasta 6. weebuari peale edasi. Seda anti teada sedelite läbi. Koolis näitafid õpilased sarnaseid sedelid ja küsifid wist samuti ajawitteks: „Kas ikka tuleb 6. weebuaril wiimnepäew“? Mõni wõtnud seda ettekuulutust tõsifelt. Keegi müünud wõi finkinud oma maja ära ja jäänud ilma lõppu ootama. Kui aga lõpumärgid ei tahinud ilmuda, wõlnud mees: kui 6. weebuaril lõpp ei tule, siis ei jää muud nõu üle, kui ennast üles puna. Lõpumärke ka muud ei olnud, kui tormine ilm 19. jaanuari õhtul. Kirikus oli Narwa linna wabastamise mälestuseks jumalateenistus. Rahte naist tabanud kojuminekul torm. Elekter kustus. Naised karanud ühe maja lahtifelt uksest sisse, heitnud põlwili ja teine wõlnud teisele: palu, õde, nüüd! Jeesuske tuleb“!

Aasta lõpul asutati Narwas Tallinna ja Tartu eeskujul Noortemeeste Kristliku ühingu osakond, kes oma tegewust algas jõulupuu korraldamisega Eesti seltsis kõnebegaga, laulubegaga ja deklamatsioonirega.

1925. aastast oleks nimetada olema ainult õpetaja elukorteri ja koguduse kantselei täieline remonteerimine, mille peale wälja anti 48.383 m.

Räesolewa 1926 a. algul ulatas nõndanimetatud protestantlik wõol osjaga Narwa. 10. jaanuaril olid õpetajad Tallmeister ja Kuljus Narwas, kus protestantliku ühingu osakond asutati. Esimeheks on notaar Hansing. Ei jõanda temale suurt tulewikku ei ka kadu ennustada. Niikaua kui puudub osakonnal usutadlise haridusega juht, suurt ja kestwat tagajärge olla ei saa. Siitamaani on osakond ainult niipalju elumärke awaldand, kui Tallmeister wõi Kuljus kõnesid on pidamas käinud. Osawõtt kõnedest ja jumalateenistustest on elow olnud. See näitab, et inimhing osjib kostust elu suurte küsimuste peale. Neid loodab ta saada protestantismilt. Kui palju protestantism neid lootust täidab, jäägu igapähe enese otustamise asjaks.

Tähtsamaks asjaks on kiriku ja riigi lahutamine, mis 1. juulil maksma hakkas. Selleks termiiniks pidid kõikide koguduste põhikirjad konfistoriumi kaudu sifeministrile kinnituseks esitatama. Peetri koguduse üldkoosolek võttis 13. juunil normaalpõhikirja vastu, milles ainult mõned muudatused tegi. Põhikirjas on nimelt ettenähtud abinõu, kuidas õpetajast ja köstriist sel puhul lahti saada võib, kui nemad, kas õpetusega või eluga koguduses suurt rahulolematust sünnitavad ja konfistorium nende kõrvaldamiseks midagi ei tee. Teised kõrvalkaldumised normaalpõhikirjast puudutavad nõukogu liigete valimisi, aastamaksu maksimist, milles Peetri kogudus tahab leplikum olla, kui normaalpõhikirja ja mõnda muud vähema tähtsusega asja. Liivalused on samad, mis normaalpõhikirjaeki en. Sellepeale vaatamata ei pidand konfistorium võimalikuks põhikirja sifeministrile registreerimiseks esitada, vaid saatis ta 2. juulil kogudusele tagasi. Koguduse juhatus saatis põhikirja müüd, nagu seaduses lubatud, 9. juulil otsekohe sifeministeeriumi, kus ta 10. augustil registreeriti ja prefektuuri kaudu 2. septembril kogudusele tagasi saadeti. Ajalehtede teadete järele olla konfistorium otsustand ka Peetri koguduse pärast riigikohtusse minna. Misjulgused tagajärjed konfistoriumi kohtuämijel en ja misjulguse seijukoha kirikupäew selles asjas võtab, kas ta koguduse liitu jätab või välja heidab, jääb ära eodata.

1. juulist seati ka perekonna seiju muudatuste kodanlik registreerimine sisse. Nende ridade kirjutaja võttis perekonnaseiju registreerija kohused enese peale, arvamises olles, et see wahest mõnele koguduse liikmele kergem on oma perekonnaseiju muudatusi õpetaja juures registreerida. Selle tõttu ei ole registreerimine erilisi muudatusi koguduse liigete asjaajamisesse toonud. Registreerimise juures on mõned määrused, mis teba registreerijale tülitaks teewad, kuid on arwata, et need kõrvaldatakse.

Mis puutub koguduse majanduslisesse elusse, siis on siin edasi jõutud. On tehtud wana furnuuaia ümber 160 sülda uut aeda ja uued raudwärawad. Kirikus ehitati wanade ahjude asemele 4 uut raudahju ja loota on, et kirik talwel enam liialt külm ei saa olema. Altari esine tehti laiemaks. Furnuuaia tegemine läks maksma 79 034 m., furnuuaia wärawad 18.275 m., kiriku ahjud 44.730 m. ja teised parandus- ja maaldritööd kirikus 7.600 m. Kirik oleks siis praegust täielikult korras olema, kuid kirikuplatši ümbritsew aed hakkab lagunema. On kawatsus kirikule raudaed ümber teha. Siitamaani on 25 koguduseliiget lubanud igauks ühe sülla aiategemise kulujid oma peale võtta. Arwata on, et teisi juurte tuleb. Aed kawatjetakse teha lihtne, nii et tema sülla hind üle 2000 m. maksma

ei lähe. Neda on teha 40 jülda. See olgu ilusaks kingituseks 40-aastase jubilaarile. Siis algab uus juurem töö, mille läbiiviimiseks kogubus oma jõu kofku wõtma peab. See on uue ja ajakohase orel ehitamine, mille peale juba 10 aasta eest mõeldi. Kui kord kiriku 50-aastane juubel tuleb, ja kelle filmad seda näewad, siis peaks, wõi ütteme peab kirikus ka uus ajakohane orel olema.

Sündmustik 1916—1926 a.

Aasta	Sündisid	Veeritati	Paulatati	Surid	Armulaual
1916	149	324	72	276	3619
1917	146	262	90	313	2911
1918	124	336	73	244	2023
1919	105	189	98	473	1622
1920	136	426	146	560	2449
1921	208	319	140	156	2674
1922	188	236	101	168	2421
1923	156	222	103	157	2370
1924	145	240	114	143	2471
1925	162	267	125	131	2136
1916-26	1519	2821	1062	2622	24696
Eelmised 10 aastat kokkuwõetult					
1906-16	2248	2306	832	2203	35730

Koguduse liikmemaksu maffid 1925 aastal 2559 inimest. Kui need, kes maksust wabastatud ja lapsed juurde arwata, oli koguduse liigete arw 3543 inimest.

"Waesteabi" jubatus.

G. Ottisaar. Pr. G. Knude. G. Keder.
 A. Leinfelbt. Pr. S. Kiviste. G. Kiviste, õimees. Pr. A. Wirre. D. Reisberg.

"Astra" jubatus.

A. Krupp. Pr. C. Pizema. H. J. Luts. J. Kõuna.
 G. Kiviste, õimees. Pr. S. Kiviste. Pr. L. Dener. Pr. A. Rippar. G. Knude.

Narwa Peetri kog. jelts „Waesteabi“.

Iga koguduse ülesannete jekka kuulub armastustöö ja esimeses joo-
nes waeste eesti hoolitsemine. Waeste eest on kogudus igal ajal hoolitsend.
Kuid tärkas mõte seda tööd enam korraldada ja elustada. Warsti peale
koguduse 50-aastast juubelpäewa peeti 30. oktoobril 1916 a koguduse
üldkoosolek ära, mille päewakorras muu seas oli waeste eest hoolekande
seltsi asutamine. Põhikiri, mis warem wälja töötatud, wdeti wastu ja ka
seltsi nimetus „Waesteabi“. 30. oktoobrit loeb „Waesteabi“ oma aasta-
päewaks. Põhikiri jaadeti Peeterburi konsistooriumi kaudu sisseminisrile
kuinitamiseks. Tema saatusest pole midagi teada. „Waesteabi“ aga algas
kohe oma tööd. Koguduse poolt lubati waeseid asetada koguduse majja.
Huwi seltsi wastu oli esialgul juur. 1917. aastal oli seltsil 315 liiget.
Suurem osa Peetri koguduse naiseltsi liikmeid astus ka „Waesteabisse“.
Esimesed waesed wdeti koguduse majasse wastu 9. detsembril. Neid oli
arwu poolest 4, kelledest 2 weel elus on ja koguduse majjas elawad.
Negamööda kaswas hoolialuste arm kuni. 15-ni. Enamlaste sissetungimine
Narwa paikas ka „Waesteabi“ juhtiwad ja tegewad jõud Narwast eemale.
Waesed jäid ilma hoolitsejata. Enamlased paigutasid waesed Martinsoni nime-
lisesse linna waestemajja. Seal toodi 13 waest nende palwe peale
1. märtsil 1919 a. koguduse majja tagasi. Warsti wdeti weel 2 juurde,
nii et jällegi 15 inimest „Waesteabi“ hoolitsusel oli. Seal juures anti ka
wäljaspool waestemaja 40—50 inimesele kas alalist wdä ajutist abi.
Olud muutusid raskeks. Ka toetajad olid waeseks jäänud. Suurem hull
„Waesteabi“ tegelasi töötas „Ühistöös“. Kui mõni wanakene juri, ei
jaadud ainelise kitsikuse pärast uusi juurde wõtta. Praegust on koguduse
majjas 8 hoolialust ja wäljaspool waestemaja 30 inimese ümber, kes
toetust jaawad. Ka nende eest hoolitsemine tekitab sagedasti muret. „Waeste-
abi“ põhikiri töötati peale sõja lõppu uuesti wälja ja registreeriti 13. juu-
nil 1921 a. Rakwere-Paide Rahukogus. Möödunud 1925 aastal oli
„Waesteabil“ 151 liiget. Sihtmemaiksu alamäär on 50 m. „Waesteabi“
on jõudu mööda ka mujal püüdnud kaasa aidata. Nii on „Waesteabi“
tegelaste korraldusel toime pandud 2 näitemüüki Peetri koguduse kiriku
remondikulude katteks, 1 näitemüük koguduste kaswatusmaja toetuseks, ja
mitu korda on ta toetanud teise algkooli kehewemaid õpilasi. On osa wd-
nud sõdurite mälestusfamba kapitali forjandusest, sõdurite haubade korral-
damisest, Punase ristit töö toetuseks lastele riiete õmblemises ja mujal.
Iga aasta on „Waesteabi“ waestele jõulupuu teinud, kus kuni 100 ini-

mesele on antud teed võileivaga ja igale pakilene kaaja antud, mis label viimajel aastal on sifalband: 1 *H* suhkrut, 1 *H* kohvi, 1 *H* seapekki ja 2 *H* saia. Rahel viimajel aastal on korraldatud lõikuspuhal waestele toiduainete wäljajamine, kus 35 ja 45 inimest on saanud koguduse liigete poolt kokutootud söögiaineid, nagu on kartulid, kapsad, kaalikad, leib, juhtur j. n. e.

Koguduse majas elawad waesed oma ette ja teewad ise enesele söögi. „Waesteabilt“ saawad nemad kütte ja iga peale kuus 4 leiba à 8 *H*, 5 *H* tangu, 1 tsetwerik kartulid, 2 *H* suhkrut, 8 toopi piima, 3 *H* seapekki, $\frac{1}{2}$ *H* seepi, 100 marka silguraha, wahesi kohwi ja mõnda muud.

„Waesteabi“ siisetuleku allikad on: koguduse anded, näitemüügid, liikmemaks ja annetused ühsikute isikute ja ajutuste poolt. Näitemüükide puhul on „Waesteabi“ toetand suuremate jummadega lina- ja kalewi-wabrikud, Raubandus-Tööstuse pank, Oma abi ja teised. Siisetulekute ja wäljaminekute üle antakse aru ühes koguduse arwandega.

Waeste eest hoolekanne on jeda wäärt, et teda laiemad hulgad toetaksid. Nende ridade kirjutaja seewih, et koguduse liitmed rohkel arwul ka „Waesteabi“ liikmeteks astuksid.

„Astra” segafoor.

Juhataja J. Kiiinal.

„Astra” sportlased.

Basakul kärel sportiosakonna juht Uno Kivište.

„Mitra“ naiskoor.

Juhataja G. Kiviste.

Beetri loog naevie ühina „Mitra“.

Beetri fog. noorte ühing „Astra“.

1925. aasta fewadiste leerilaste seas tekkis mõte ka edespidi mõnikord kokku tulla ja selles mõttes ajutati 14. aprillil noorte ühing. Nimeks mõeti „Astra“. „Astra“ tähendab eesti keeli „taewatähed“. Nimetus mõeti sellepärast, et kuigi ühingu liikmed ei suuda päikestena järelda, tahawad nad siiski tähekesed olla ja tähtede poole püüda. Eesmärk on nimelt noorte waimliste ja kehaliste jõudude wäljaarendamine usulit-kõlblises jhhis. Liikmeid on „Astral“ praegust üle 150. Liikmemaks oli 100 m. aastas. „Astras“ wõiwad noored mitmekülgset tegutseda. „Astral“ on sega- ja naiskoor, pafunakoor, jünfoonia orkester, draamaring, naiskõrte kurjused, spordisakond jalgpalli meeskondadega ja tergejõustikuga. Ühing on toime pannud noorte jumalateenistusi, milledest noored tegelikult on osa wõtnud koori- ja soololauludega, üksikute ja kooris deklameringisega; on korraldand kontserte, pidusi, jalgpalli ja omawahelisi tergejõustiku wõistlusi, oma tegewuse toetamiseks toime pannud ühe näitemüügi ja paar loterii-allegrit. Segakoor wõttis osa Tartu laulupeost 40 lauljaga. Ühing on suutnud enesele muretseda muusikariistad, spordi abinõud, uued näiteseinad, suure hulga noote ja muud sarnast.

Noorte ühingu ja tema tegewuse kohta kuuldub kiitwaid ja laitwaid otsusi. Laitwalt armustawad need, kes ühingu tegewust ei tunne wõi noortes soowivad näha wanu inimesi, kes kuskil toanurgas wõi akna all istuwad piibel laua peal lahti ja palweraamat käes. Ka sarnased asjad on noortele tarwis. Kuid noorus nõuab siiski eestkätt midagi muud. Noorus on jaamisaeq kehahelst ja waimhelst. Noorus on aeg, kus kasvab feha ja areneb waim. Mõlemad on alati liikwel ja peawadki olema. Nagu taimekaswu ilmaaeq takistada ei tohi, ei tohi ka takistada noorte feha ja waimu liikumist. Suhtima peab. Armustajaid on, aga noorte kasu- töötajaid on raske leida. Kui palju noorte ühing kasu toob, wõi ei too ükste kasu, selle üle otsustada on wara. Ühing on ju tegutsend alles 1½ aastat. Nende ribade kirjutaja soow on, et need, kes noortele heasoowivad, üldse meie rahwa waimu- ja kehakultuuri tõstmiseks kaasa soowiwad aidata, „Astra“ liikmeteks astuks ja aitaks noori juhtida per aspera ad astra.

"Astra" sünd. (Kewad).

"Astra" esimesel avalikul esinemisel 1. mail 1925 a. deklameerinud neiu Klara Kreismann.

Bunapöseline nagu noor neiu
 Sammub kewade kergesti üle:
 Peas temal mailledest pärg, kannab kairu
 Tuule käes lehmivaid riideid, ja põue
 On täis rohelisi lehte puudele
 Ja lillefid külvamiseks aasale.
 Kuhu iial astub tema jälg,
 Kuhu maha jääb tema jälg,
 Kus tema niidust wõi nurmest käib üle.
 Kus tema awab oma õitsewa süle:
 Seal taimed pistawad maapinnast wälja pead
 Ja tekivad õitewate lillede read;
 Puu ajab punga,
 Tuuleõhk wahetab kinga,
 Et astuda taja ja pehmelt,
 Et ei teeks kellelegi häda
 Hõljudes dielst rada
 Ja ahneft
 Joob enese sisse kewadist ilu
 Koik ärkaw elu.

Laikelt naeratades, käes fandes lille,
 Kewad astub üle läwe, sammub hälli ette,
 Kus lapsute nutab. Wõtab ta sülle,
 Baitab õrnasti palet, annab tal kätte
 Ilusa lille. Kohe waikib nutt,
 Aga kewadel on rutt.

Seal, teinepool tänawat, on emake, prill ees
 Istub toolil, ohkab, silmad on wees;
 Nägu on nukker, kerijsus on pale,
 Kewade meel on hale:

Puistab tal õiji ja lillefid põlle

"Säh, emake!" hüüab ta "wõta!"

"Ma panen mureohtu su sülle,

"Ara, emake, enam nüüd nuta!"

"Astra" pafunafoor.

Juht G. Anude sõjaväelase riides.

"Astra" keelpillide orkester.

Rekel juhataja G. Anude sõjaväelase riides.

Nii käib kewade, armas ja mahe.
 Igalpool loob tema ilusat, uut.
 Seal istub pärna all pruut.
 Kewade punub tal pärja pähe,
 Wiib mured südamest kaugele ära,
 Nõiub palgele rõõmu sära:
 „Elu“, ta on nii ilus ja imelik.
 Ole, nii hüüab ta, „õnnesit“!

Ühel omal käigul, õhtusel tunnil
 Kändas kewad sala sunnil
 Beetri koguduse koolimajja.
 Kuulis ääri-weeri'
 Ülewal saalis peetawat leeri.
 Kewad hüppas karmesti üle aia,
 Tormas trepiastmetest üles,
 Kewadised mõtted süles.
 Nägi: Pinkidel istuwad tüsedad poisid
 Ja tüdrukud kui ilusad ditsewad roosid.
 Aga kõik on nii wait,
 Eluta paik.
 „Dhoo“! hüüdis kewad „kui palju ilu
 Siin uinub. Siit loome elu“!
 Ja ta naeratas,
 Wõttis põuest oma wästra,
 Natuke liigutas,
 Wäheke wiibutas
 Ja süttis säde,
 Mis sünnitas „Astra“.

"Astra" isamaaliste tunnete avaldus.

Teatameerisib fooris Wabariigi aastapäewel 1926. Kirikus 20 poiesi ja 30 tüdrukut.

Poiid. Cesti, me kogu! Wendade weri
Wabastas orjuse ahelast Sind,
Kadugu ära orjaöö wari,
Helkjamalt järagu itka Su pind!

Tüdrukud. Cesti, me ema! Lilledest pärja
Punuwad Sulle ju tütarde käed,
Põimivad jisse armastuskirja,
Paluwad: Raitsku Siud kõrgemad wäed!

Koor. Wabastud Cesti! Sinu auks täna
Mühawad metsad ja kohiseb tuul.
Terwitust Sulle, armastud ema,
Toob Sinu poege ja tütarde huul.

Taewane Jsa, waata Sa alla!
Sinu ees ülesse tõstame käed:
(Tõstawat käed) Cestile truid tõotame olla,
Selleks meid aidaku, Issand, Su wäed!

Kõik oma jõudu paneme tööle
Sinu heaks, orjusest wabastud maa.
Säravam päike järgnegu ööle!
Kaswa ja ditse, koidumao Sa!

Kutsu meid, ema, kui Sul on häda!
Wõideldes jätame elu Su eest.
Woolaku weri, murdugu jüda,
Päbi Su eest lähme tulesi ja weest!

A

53827

184062^o_i